

राजकीय व सामाजिक आंदोलनातील
खटले मागे घेण्याबाबत...

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

शासन निर्णय क्र. पीआरओ-०९२१/प्र.क्र.२८२/विशा - २

मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई -४०० ०३२

दिनांक : २० सप्टेंबर, २०२२.

- वाचा :**
- १) गृह विभाग, शासन परिपत्रक क्र.एमआयएस-३३९८/खटले/सीआर३७०/विशा-२, दि.२९.०९.१९९८
  - २) गृह विभाग, शासन परिपत्रक क्र.पीआरओ-१९०५/प्र.क्र.३९६/विशा-२, दि.१५.०९.२००६
  - ३) गृह विभाग, शासन निर्णय क्र.पीआरओ-०११०/प्र.क्र.२१४/विशा-२, दि. ०७.०७.२०१०
  - ४) गृह विभाग, शासन निर्णय क्र.पीआरओ-०११२/प्र.क्र.१४६/विशा-२, दि.१९.०६.२०१२
  - ५) गृह विभाग, शासन निर्णय, क्र.पीआरओ-०११४/प्र.क्र.१२०/विशा-२, दि. १३.०१.२०१५
  - ६) गृह विभाग, शासन निर्णय क्र.बीयुडी-०४१५/प्र.क्र.३१/विशा-२, दि.२८.०९.२०१५ व शुध्दीपत्रक दि.१४.१०.२०१५.
  - ७) गृह विभाग, शासन निर्णय क्र.पीआरओ-०११४/प्र.क्र.१२०/विशा-२, दि.१४.०३.२०१६.
  - ८) गृह विभाग, शासन निर्णय क्र. पीआरओ-०५१६/प्र.क्र.१०६/विशा-२, दि. ३०.८.२०१६.
  - ९) गृह विभाग, शासन निर्णय क्र.पीआरओ-०११४/प्र.क्र.१२०/विशा-२, दि.१६.१२.२०२०.
  - १०) गृह विभाग, शासन शुध्दीपत्रक क्र.पीआरओ-११२०/प्र.क्र.३३८/विशा-२, दि.२८.१२.२०२०.

प्रस्तावना :-

अनेक राजकीय पक्ष व सामाजिक संघटना यांच्याकडून सार्वजनिक हिताच्या व वेगवेगळ्या समस्यांकडे शासनाचे लक्ष वेधण्यासाठी घेराव घालणे, मोर्चे काढणे, निदर्शने करणे इ. स्वरूपाचे आंदोलनाचे मार्ग अनुसरले जातात. त्यामुळे त्यांचेविरुद्ध कायद्याचे उल्लंघन केल्याबद्दल गुन्हे दाखल करून न्यायालयात दोषारोपपत्र दाखल केले जातात. राजकीय व सामाजिक आंदोलनामुळे उद्भवलेल्या ज्या गुन्ह्यांमध्ये दि.३१/१२/२०१९ पर्यंत दोषारोपपत्र दाखल झालेले आहेत, ते खटले मागे घेण्याबाबत शासनाने धोरणात्मक निर्णय घेतला आहे. राजकीय व सामाजिक आंदोलनामुळे दाखल झालेले खटले मागे घेण्याच्या कालावधीत वाढ करण्याकरीता लोकप्रतिनिधींकडून शासनाकडे मागणी करण्यात येत आहे. राजकीय व सामाजिक आंदोलनात दाखल झालेले खटले मागे घेण्याच्या कालावधीत वाढ करणे आणि याविषयी एकसूत्रता आणण्याकरीता यापूर्वी निर्गमित केलेले संबधित सर्व शासन निर्णय/ परिपत्रक अधिक्रमित करून एकत्रित सर्वसमावेशक शासन निर्णय निर्गमित करणे ही बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

राजकीय व सामाजिक आंदोलनातील खटल्यांवर कार्यवाही करण्याबाबत संदर्भात नमूद केलेले शासन निर्णय/ परिपत्रक या शासन निर्णयाद्वारे अधिक्रमित करण्यात येत असून पुढीलप्रमाणे कार्यवाही करण्याबाबत आदेश देण्यात येत आहेत.

२. राजकीय व सामाजिक आंदोलनातील ज्या गुन्ह्यांमध्ये दि.३१/०३/२०२२ पर्यंत दोषारोपपत्र दाखल झाले आहेत व ज्या खटल्यांमध्ये खालील अटी/ शर्तीची पूर्तता होत आहे असे खटले मागे घेण्याची कायदेशीर तरतुदीप्रमाणे कार्यवाही करण्यासाठी शासन तत्वतः मान्यता देत आहे.

१. अशा घटनेत जिवीत हानी झालेली नसावी.

२. अशा घटनेत खाजगी व सार्वजनिक मालमत्तेचे रु.५,००,०००/- पेक्षा जास्त नुकसान झालेले नसावे.

३. राजकीय व सामाजिक आंदोलनातील दाखल झालेल्या खटल्यांसंदर्भात कार्यवाही करण्यासाठी खालीलप्रमाणे समिती गठीत करण्यात येत आहे :

अ.क्र.	पदनाम	पोलीस आयुक्तालय क्षेत्राकरीता (परिमंडळ निहाय)	जिल्ह्याकरीता (पोलीस आयुक्तालयाचे कार्यक्षेत्र वगळून)(महसूल उपविभागनिहाय)
१	अध्यक्ष	परिमंडळीय पोलीस उपायुक्त	उपविभागीय अधिकारी (महसूल)
२	सदस्य	सहायक संचालक, अभियोग संचालनालय	सहायक संचालक, अभियोग संचालनालय
३	सदस्य-सचिव	विभागीय सहायक पोलीस आयुक्त (अध्यक्ष यांनी त्यांचे कार्यक्षेत्रातील कार्यरत विभागीय सहायक पोलीस आयुक्तांपैकी नामनिर्देशित)	उपविभागीय पोलीस अधिकारी

४. मा. सर्वोच्च न्यायालयाने रिट याचिका (दिवाणी) (Civil) क्रमांक ६९९/२०१६ (अश्विनी कुमार उपाध्याय विरुद्ध युनियन ऑफ इंडिया व इतर) मध्ये दिलेल्या निर्देशानुसार ज्या खटल्यांमध्ये विद्यमान व माजी खासदार व आमदार यांचा समावेश आहे, असे खटले मा. उच्च न्यायालयाच्या संमतीशिवाय मागे घेता येणार नाही.

५. सदर समित्यांनी राजकीय व सामाजिक आंदोलनातील खटल्यांबाबत निर्णय घेताना खालील कार्यपध्दती अनुसरावी.

अ) ज्या आंदोलनात जिवीत हानी झालेली नाही व खाजगी अथवा सार्वजनिक मालमत्तेचे रु.५,००,०००/- पेक्षा जास्त नुकसान झालेले नसेल अशा आंदोलनातील दि.३१/०३/२०२२ पर्यंत दोषारोपपत्र दाखल झालेल्या सर्व खटल्यांचा समितीने आढावा घ्यावा व शासन निर्णयात नमूद केलेल्या निकषाप्रमाणे प्रकरण तपासून खटले मागे घेण्याबाबत कायदेशीर कार्यवाही करावी.

आ) मा. सर्वोच्च न्यायालयाने रिट याचिका (दिवाणी) (Civil) क्रमांक ६९९/२०१६ (अश्विनी कुमार उपाध्याय विरुद्ध युनियन ऑफ इंडिया व इतर) मध्ये दिलेल्या निर्देशानुसार ज्या खटल्यांमध्ये विद्यमान व माजी खासदार व आमदार यांचा समावेश आहे, असे खटले मा. उच्च न्यायालयाच्या संमतीशिवाय मागे घेता येणार नाही.

- इ) सदर आंदोलनात सार्वजनिक मालमत्तेचे रु.५,००,०००/- पेक्षा कमी नुकसान झालेले असल्यास अशा प्रकरणी अर्जदाराच्या अर्जाची वाट न पाहता समितीने स्वतःहून तपासणी करावी. सदर खटला मागे घेणे योग्य असल्याचे समितीचे मत झाल्यास समितीच्या सदस्य सचिवांनी संबंधितास त्याबाबत कळवावे. सदर नुकसान भरपाईची रक्कम भरणेबाबत त्यांची लेखी संमती असल्यास सदर खटले मागे घेण्याबाबत समितीने शिफारस करावी.
- ई) एखाद्या खटल्यात एकापेक्षा अधिक व्यक्तींचा सहभाग असल्यास सार्वजनिक मालमत्तेच्या नुकसानीची रक्कम समप्रमाणात अथवा सर्वसहमतीने वसूल करण्यात यावी. नुकसान भरपाईची रक्कम भरली याचा अर्थ गुन्हा सिध्द झाला किंवा मान्य झाला असा लावण्यात येऊ नये.
- उ) समितीने खटला मागे घेण्याची शिफारस केल्यानंतर संबंधित सरकारी अभियोक्त्याने तात्काळ सदर शिफारस विहित मार्गाने मा. न्यायालयाच्या निदर्शनास आणावी व त्याबाबत तात्काळ समितीस कळवावे.
- ऊ) समितीच्या शिफारशींवर मा. न्यायालयाने दिलेल्या निर्णयाची माहिती संबंधित सरकारी अभियोक्त्याने तातडीने समितीस कळवावी.
६. राजकीय व सामाजिक आंदोलनामध्ये खाजगी व सार्वजनिक मालमत्तेच्या झालेल्या नुकसान भरपाईची वसूल केलेली रक्कम खालील लेखाशिर्षाखाली जमा करावी.
- “ ०५५- पोलीस
१००-पोलीस
१०३-फी, दंड व जप्तीच्या रक्कमा
०२- नुकसान भरपाई
(०२)(०१) राजकीय व सामाजिक आंदोलनात झालेली सार्वजनिक व खाजगी मालमत्तेची नुकसान भरपाई (००५५०३६२) ”
७. सदर शासन निर्णयात नमूद केलेल्या बाबींची व कार्यपध्दतीची सर्व संबंधितांनी काटेकोरपणे अंमलबजावणी करावी.
८. सदर शासन निर्णय विधी व न्याय विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.१३/ ४०९/ Withdrawal/ Conf/२०२२/A Br.दि.१३/०४/२०२२ च्या अनुषंगाने निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक सांकेतांक क्रमांक २०२२०९२०१६३३५१८१२९ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(देवेंद्र चव्हाण)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

१. मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव.

२. मा. मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव.
३. मा. उपमुख्यमंत्री यांचे सचिव.
४. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
५. अपर मुख्य सचिव (गृह), गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
६. पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
७. अपर पोलीस महासंचालक, राज्य गुन्हे अन्वेषण विभाग, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
८. प्रधान सचिव, (विशेष), गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
९. प्रधान सचिव, विधि व न्याय विभाग, मंत्रालय, मुंबई (५ प्रती).
१०. प्रधान सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई (५ प्रती).
११. सचिव, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई (५ प्रती).
१२. सर्व विभागीय आयुक्त.
१३. सर्व जिल्हादंडाधिकारी.
१४. सर्व पोलीस आयुक्त (लोहमार्गासह).
१५. सर्व पोलीस अधीक्षक.
१६. सर्व अतिरिक्त जिल्हा पोलीस अधीक्षक.
१७. सर्व पोलीस उप आयुक्त (गुन्हे).
१८. सर्व उपविभागीय अधिकारी.
१९. सर्व विभागीय सहायक पोलीस आयुक्त.
२०. सर्व उपविभागीय पोलीस अधिकारी.
२१. संचालक, सरकारी अभियोक्ता संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
२२. सर्व सहायक संचालक व सरकारी अभियोक्ता.
२३. सर्व मंत्रालयीन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२४. अध्यक्ष, इंडियन नॅशनल काँग्रेस, महाराष्ट्र प्रदेश काँग्रेस (आय) समिती, टिळक भवन, काकासाहेब गाडगीळ मार्ग, दादर, मुंबई
२५. अध्यक्ष, नॅशनलिस्ट काँग्रेस पार्टी, राष्ट्रवादी भवन, फ्री प्रेस जर्नल मार्ग, नरीमन पॉईंट, मुंबई
२६. अध्यक्ष, भारतीय जनता पार्टी, महाराष्ट्र प्रदेश, सी.डी.ओ. बॅरेक नं.१, योगक्षेमसमोर, वसंतराव भगवान चौक, नरिमन पॉईंट, मुंबई
२७. अध्यक्ष, भारतीय कम्युनिस्ट पार्टी, महाराष्ट्र कमिटी, ३१४, राजभवन, एस.व्ही. पटेल रोड, मुंबई
२८. अध्यक्ष, भारतीय कम्युनिस्ट पार्टी (मार्क्सवादी), महाराष्ट्र कमिटी, जनशक्ती हॉल, ग्लोब मिल पॅलेस, वरळी, मुंबई
२९. अध्यक्ष, राष्ट्रीय जनता दल (से.), एल. आय. सी. इमारतीसमोर, मुंबई
३०. अध्यक्ष, बहुजन समाज पार्टी, डी -१, इन्सा हटमेंट, आझाद मैदान, मुंबई
३१. अध्यक्ष, शिवसेना, शिवसेना भवन, गडकरी चौक, दादर, मुंबई
३२. अध्यक्ष, महाराष्ट्र नवनिर्माण सेना, राजगड, २०२, मातोश्री टॉवर, दुसरा मजला, पद्माबाई ठक्कर मार्ग, माटुंगा (प.), मुंबई
३३. निवडनस्ती (का. विशा - २).